

Отже, організація комплексної системи економічної безпеки підприємництва – це складний і багатосторонній процес, що вимагає наукового підходу до його організації.

Форми та методи побудови комплексної системи безпеки в усіх випадках є різними, але її мета, націлена на вироблення й обґрунтування напрямів і підходів до організації процесу забезпечення економічної безпеки держави, підприємництва чи окремо взятого підприємства, єдина й ще потребує наукового опрацювання.

1. Іванець В. А. Щодо проблем забезпечення економічної безпеки підприємництва в сучасних умовах / В. А. Іванець // Вісник МНТУ. Серія “Економіка”. – № 1. – С. 104–111.
2. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання : навчальний посібник / [Л. І. Воротіна, В. С. Воротін, Л. А. Мартинюк, Т. В. Черняк] ; за ред. Л. І. Воротіної. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 308 с. – Бібліогр.: С. 299–303.
3. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с. – (Серія “Національна безпека”; вип. 2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/rozdil/rozd20.htm>.
4. Система економічної безпеки: організаційно-методичні аспекти контролю і аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.google.com/Fsebweb.at.ua%2FStatyi%2Fst.24.doc&ei=PPinTqTJN>.
5. Мак-Мак В. П. Служба безпеки підприємства (організаційно-управлінські та правові аспекти діяльності) / В. П. Мак-Мак. – М. : Світ безпеки, 1999. – С. 6.
6. Ярочкін В. І. Комерційна інформація фірми / В. І. Ярочкін. – М. : Ось–89, 1997. – С. 9.
7. Молдаванцев О. О. Комплексна система забезпечення економічної безпеки підприємства / Олексій Олександрович Молдаванцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.82531-Kompleksnaya_sistema_obespecheniya.html.
8. Попович В. М. Тінюва економіка як предмет економічної кримінології / В. М. Попович. – К. : Правові джерела, 1998. – 477 с.

Рецензенти:

Тринько Р.І. – завідувач кафедри менеджменту Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, професор, академік ААН України;

Чухрай Н.І. – завідувач кафедри менеджменту організацій Національного університету “Львівська політехніка”, доктор економічних наук, професор.

УДК 519.86+331.45

ББК 65.3

Загорняк В.Б.

СУЧАСНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПРАЦІ

ПВНЗ Інститут управління природними ресурсами
Університету економіки та права “КРОК”,
кафедра менеджменту та туризму,
78200, Івано-Франківська обл.,
м. Коломия, вул. Тютюнника, 11А,
тел.: 0343334457

Анотація. Описано сучасний стан виробничого травматизму в Україні. Розглянуто системний підхід до управління промисловою безпекою на підприємствах.

Ключові слова: промислова безпека, управління, системний підхід, охорона праці.

Annotation. It is described the modern condition of productive traumatism in Ukraine. It is regarded the systematic approach for management industrial safety at the enterprises.

Key words: industrial safety, management, systematic approach, labour protection.

Вступ. В Україні протягом 9 місяців 2011 року зареєстровано 167 надзвичайних ситуацій [1]. Відповідно до національного “Класифікатора надзвичайних ситуацій

ДК 019:2010», вони розподілилися так: техногенного характеру – 97; природного характеру – 62; соціального характеру – 8. Кількість ситуацій техногенного характеру в аналогічному періоді 2010 року була майже така ж – 99. Головними причинами їх виникнення останнім часом є: недотримання правил дорожнього руху; недотримання правил пожежної безпеки; порушення вимог технологічних процесів; застарілість та фізична зношеність обладнання, комунікацій тощо. За орієнтовними розрахунками матеріальні збитки у 2011 році, унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного характеру, перевищили 20 млн грн. Це в десять разів менше порівняно з минулим роком і зумовлене в основному відносно сприятливими погодними умовами. Проте ризики техногенного характеру на виробництві не суттєво зменшені. Тому актуальним залишається питання формування ефективної системи управління промисловою безпекою праці на виробництві. Дослідження цієї проблеми проводили Г.Гогіташвілі, М.Долішний, А.Вейнберг, Г.Лесенко, І.Зварич, О.Брюханов, А.Мнухін [2–7] та інші.

Постановка завдання. Неefективність менеджменту промислової безпеки – основна причина аварійності й виробничого травматизму, які негативно впливають на конкурентоспроможність підприємства. Тому системний підхід до управління безпекою – це необхідне доповнення до постійного процесу виробничого вдосконалення і стійкого розвитку підприємства.

Результати. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 2005 р. № 590 в Україні створений Державний департамент промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляд), що є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з промислової безпеки, охорони праці, державного гірничого нагляду та державного регулювання у сфері безпечного поведіння з вибуховими матеріалами промислового призначення. Посилення державного нагляду на пріоритетних напрямках діяльності підприємств країни посприяло зниженню рівня їх аварійності та травматизму, суттєвому підвищенню промислової безпеки на виробництві. За даними Держгірпромнагляду, в Україні триває тенденція до зниження рівня виробничого травматизму [8]: за роки незалежності кількість травмованих на виробництві зменшилася в 10 разів, а травматизм зі смертельним наслідком – майже в 4 рази. Одночасно і рівень виробничого травматизму, з розрахунку на 100 тисяч працюючих, зменшився в 7,5 рази, тобто із 600 майже до 80 осіб.

У 2011 році в Україні було смертельно травмовано 684 особи, що на 40 осіб, або 6%, більше порівняно з 2010 роком [8]. Зменшилася кількість випадків загибелі працівників у таких галузях, як енергетика, машинобудування, металургійна, хімічна, деревообробна, легка та текстильна промисловості, у соціально-культурній сфері та торгівлі (табл. 1 [8]). Водночас і далі високий ризик травмонебезпеки у вугільній галузі.

Практика показує, що системне управління промисловою безпекою на всіх рівнях є найefективнішим інструментом посилення дієвості вимог, програм, заходів і конкретних практичних дій.

Позитивно впливає на стан промислової безпеки на підприємствах проведення технічної модернізації виробництва, впровадження прогресивних технологій та сучасного обладнання. Складовою соціальною компонентою сучасної системи промислової безпеки на виробництві є підсистема управління охороною праці, яка спрямована не тільки на створення оптимальних умов праці, але й на підвищення її продуктивності, використання резервів виробництва та значне покращання якості продукції.

Для обміну досвідом управління системою охорони праці в певній галузі в деяких регіонах країни з фахівців служб охорони праці відповідних галузевих підприємств створено колегіальні консультативні ради. Наприклад, у Дніпропетровській та Полтавській областях є ради в галузі металургії та машинобудування. Спільна робота Держгір-

промнагляду, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України сприяла зменшенню кількості нещасних випадків в енергетиці.

Таблиця 1

**Стан виробничого травматизму зі смертельними наслідками
за галузями**

За перші 11 місяців року			
Галузі нагляду	2011 рік	2010 рік	Відхилення, %
Вугільна	155	117	32,5
Гірничорудна та нерудна	15	14	7,1
Нафтогазовидобувна та геологорозвідка	2	2	0
Енергетика	19	29	-34,5
Будівництво	68	62	9,7
Котлонагляд, підйомні споруди	9	9	0
Машинобудування	25	29	-13,8
Металургійна	22	25	-12
Хімічна	13	19	-31,6
Транспорт	67	64	4,7
Зв'язок	3	3	0
Газова промисловість	3	3	0
Житлокомунгосп	21	9	133
Агропромисловий комплекс	111	94	18
Деревообробна промисловість	5	9	-44,4
Легка та текстильна промисловість	1	3	-67,7
Соціально-культурна сфера та торгівля	79	89	-11,2
РАЗОМ за 11 місяців	618	580	6,6
У грудні	66	64	3,1
РАЗОМ за рік	684	644	6,2

Джерело: [8].

З метою реалізації державної політики щодо охорони праці та промислової безпеки у 2011 році урядом прийнято Програму підвищення безпеки праці на вугледобувних та шахтобудівних підприємствах. Головним завданням Програми є реалізація заходів із забезпечення безпеки експлуатації машин, обладнання, технологічних комплексів шляхом впровадження та модернізації на вугільних шахтах уніфікованих телекомунікаційних систем диспетчерського контролю та автоматизованого керування гірничими машинами й технологічними комплексами (УТАС). У кінці 2011 року на трьох підприємствах Донецької та Луганської областей систему УТАС введено в експлуатацію в керуючому режимі. У першому півріччі поточного року ще на трьох вугільних шахтах Донецької області запрацює зазначена система.

Головним критерієм оцінки ефективності системи промислової безпеки є кількість збережених людських життів. Та основним напрямом подальших дій була й залишається профілактика травматизму. Для цього в сучасній системі управління безпекою праці доцільно прийняти таку структуру професійного ризику, у якій домінуючу роль відіграє прихована складова, яка виявляє загальне погіршення здоров'я працюючих, зумовлене несприятливими чинниками виробничого середовища, і має обґрунтовану кількісну оцінку.

Підвищення рівня промислової безпеки праці на підприємствах є практичною реалізацією принципів державної політики в галузі охорони праці, сформульованих у Законі України від 14 жовтня 1992 року “Про охорону праці” [9], основні з яких: пріоритет життя і здоров’я працівників, повна відповідальність роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці; підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних і нешкідливих умов праці; соціальний захист працівників, повне відшкодування збитків особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; використання економічних методів управління охороною праці, участь держави у фінансуванні заходів із цих питань, залучення на такі цілі добровільних внесків та інших надходжень, отримання яких не суперечить законодавству; використання світового досвіду організації роботи з поліпшення умов і підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва.

Стратегічними заходами для вирішення проблем забезпечення промислової безпеки праці на підприємствах є: ідентифікація виробничих ризиків й оцінка їх впливу на виробничий травматизм та професійні захворювання; планування системних заходів щодо належного забезпечення промислової та пожежної безпеки, поліпшення умов і охорони праці та захисту працюючих від надзвичайних ситуацій на всіх рівнях; реалізація заходів промислової безпеки на робочих місцях, включаючи медичне обслуговування, профілактику захворюваності; проведення періодичної атестації робочих місць, систематичного аудиту промислової безпеки й охорони праці; забезпечення захисту від шкідливих чинників; безперервне комплексне вдосконалення промислової, пожежної безпеки та охорони праці; періодичне оцінювання результатів впровадження заходів; здійснення постійного моніторингу поточних результатів і вже здійснених у цьому плані заходів; приведення нормативної документації підприємств згідно з вимогами міжнародних стандартів; забезпечення відповідної кваліфікації працівників, постійне її підвищення.

Комплексний план поліпшення стану умов та безпеки праці має бути складовою плану соціально-економічного розвитку підприємства. Поточний (річний) план заходів з охорони праці включають у розділ “Охорона праці” колективного договору. До структурних підрозділів доводять оперативний (квартальний, місячний) план заходів. У всіх цих планах повинні міститися питання щодо підвищення або підтримання існуючого рівня стану умов та безпеки праці. За такою ієрархічною схемою має здійснюватися перспективне планування заходів з промислової безпеки на підприємстві.

Сучасна модель забезпечення управління промислової безпеки праці будується на принципах менеджменту соціально-економічних систем. Вона повинна враховувати технологічні аспекти виробництва, стан умов праці, оцінки травмобезпеки й передбачати функції управління безпекою праці.

Нині Держгірпромнагляд приділяє особливу увагу реалізації законодавчих ініціатив, спрямованих на формування вертикалі управління промисловою безпекою й особливо підсистемою охорони праці на місцях, запровадження економічних важелів впливу на роботодавців, створення безпечних умов праці, підвищення адміністративної та кримінальної відповідальності порушників.

З метою вдосконалення процедури проведення розслідувань нещасних випадків та аварій на виробництві, для визначення обставин, причин їх виникнення та подальшого запобігання аналогічним випадкам Держгірпромнаглядом України спільно із соціальними партнерами підготовлено проект постанови Кабінету Міністрів України “Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві”, яку затверджено 30 листопада 2011 року за № 1232.

Висновки. Перспективним завданням для Держгірпромнагляду має і надалі бути зниження рівня виробничого травматизму в Україні до рівня розвинених країн світу. А для кожного підприємства пріоритетним напрямом його соціальної політики повинна стати організація ефективного менеджменту промислової безпеки й налагодження стабільної та результативної системи охорони праці робітників.

1. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua/>.
2. Гогіташвілі Г. Г. Системи управління охороною праці / Г. Г. Гогіташвілі. – Львів : Афіша, 2002. – 320 с.
3. Лесенко Г. Розробка та впровадження СУОП на підприємстві / Г. Лесенко // Охорона праці. – 2003. – № 6. – С. 36–38.
4. Методические рекомендации по разработке и внедрению стандартов предприятий и системы управления безопасностью труда / [Г. Г. Гогиташвили, Г. В. Лесенко, В. Н. Петров и др.]. – Л. : Облсовпроф, 1976. – 56 с.
5. Совершенствование условий труда на промышленных предприятиях / [М. И. Долишний, А. М. Вейнберг, Г. Г. Гогиташвили и др.]. – К. : Наукова думка, 1979. – 236 с.
6. Брюханов О. Управління безпекою праці в гірничій промисловості / О. Брюханов, А. Мнухін // Охорона праці. – 2007. – № 10. – С. 29–31.
7. Романчук А. Нові форми управління охороною праці / А. Романчук // Охорона праці. – 2005. – № 11. – С. 17–18.
8. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.dnopr.kiev.ua/>.
9. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

Рецензенти:

Артюшок В.С. – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та менеджменту, заступник директора з навчально-методичної та наукової роботи, Рівненська філія ПВНЗ “Європейський університет”;

Івануса А.В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та менеджменту деревообробних підприємств, Національний лісотехнічний університет МОНМС України.

УДК 33.001.25: 336.71

ББК 65.26

Євенко Т.І.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
кафедра фінансів,
03041, м. Київ,
вул. Героїв Оборони, 15,
тел.: 0445278890,
e-mail: kafedfin@ukr.net

Анотація. У статті досліджено вплив зовнішньої заборгованості на економічну безпеку банківської системи України, визначено основні причини накопичення зовнішніх боргів, показано шляхи мінімізації ризиків, пов'язаних з надмірним рівнем зовнішньої заборгованості банків.

Ключові слова: банківська система, зовнішня заборгованість, інструменти зовнішніх запозичень, фінансові ризики.

Annotation. The article is investigated influence of external debt on economic security of the banking system of Ukraine, certainly principal reasons of accumulation of external debts, the ways of minimization of risks are indicated, connected with the surplus level of external debt of banks.

Key words: banking system, external debt, external instruments of borrowing, financial risks.